

NYÅRS-

HWL
ARKITEKT AB

HÄLSNING

2007/2008

Tiden går allt fortare – och räcker i allt mindre utsträckning till för allt som jag vill göra. Jag vägrar envetet att tro att detta beror på att jag blivit långsammare med åren. En roligare tolkning är, att det finns alltmer roligt att göra. Familje-, vän- och bekantskapskretsen ökar och innerstadsboendet gör det lätt att falla för det gigantiska och varierade kulturutbudet.

Och resorna! Året inleddes med en närmare 3-veckor lång resa till Vietnam där vi rörde oss från Hanoi och Halongbukten i norr till Saigon/Ho Chi Minstaden och Mekongdeltat i söder. En fantastisk resa genom vacker landsbygd, i ofattbart myllrande storstäder och med ständiga kulinariska upplevelser. Men det var också en gripande och berörande resa genom vittnesbörd om och associationer till det som vietnameserna kallar "amerikanska kriget". Tyvärr är det svårt att på en sådan resa få en uppfattning om hur denna samhällsapparat fungerar, med sin speciella mix av kommunistiskt enpartisystem och kapitalistisk ekonomi.

Efter några månader i den ganska mesiga stockholmsvintern mötte jag våren i Rom. Novembernojan sköt jag upp något genom en underbar vecka i Andalusien. Besök i Danmark och sommarresa runt i Sverige var inte heller fel. När decembermörkret nu tynger själen, försöker jag mana fram alla dessa goda reseminnena som motkraft.

Snart har jag genomfört mitt första år som ordförande i Målargruppen Maria, eller MåMA som vi kallar oss. Tyvärr har det förtroendeuppdraget medverkat till att jag inte hunnit måla så mycket som jag skulle önska. Men jag har samlat mod och deltagit bland de 20 mariamålare som ställde ut på galleri Hagman i höstas. Otäckt! Utlämnande! Men också väldigt roligt. Nu hoppas jag att jag har spräckt den ångestvallen så att jag vågar mig på fler utställningar framöver. Sekreterarskapet i bostadsföreningens styrelse i huset där jag bor och hedersuppdraget att vara kontaktperson för en större ombyggnad som genomförts i fastigheten under året har också medverkat till att fylla min "fritid".

För att ni inte ska tro att jag bara roar mig, berättar jag på baksidan något om vad jag gjort under arbetsåret, och lite om vad som ligger i "pipen" för 2008. Ett av mina uppdrag har varit att – för åttonde året – skriva krönikor i BIN, tidningen Byggingindustrin. Årets "krönikeskörd" finner du samlade här mellan pärmarna tillsammans med en artikel jag skrivit för Moelven Magasinet.

Tack för i år! Och ett gott 2008!

Hanne Weiss Lindencrona

Hanne Weiss Lindencrona

Ho Chi Minh valde trähus

Stadsdelen har anor från 1400-talet, men det synliga byggnadsarvet är inte mer än högst några hundra år gammalt. Mycket smala, mycket djupa, säkerligen otroligt mörka och fuktiga byggnadskroppar sträcker sig från gatan och in i kvarteren. De flesta husen innehåller affär, enklare servering, bostäder, verksamheter. Det intensiva trottoarlivet avslöjar en säkerligen mycket stor trångboddhet. Som gående är man oftast hänvisad till gatorna. Vi talar om Hanoi.

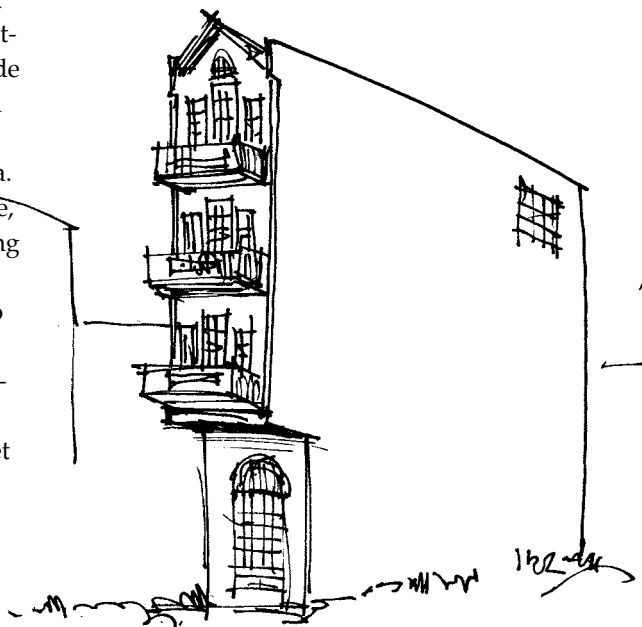
Och gatorna – ja herregud! Smala, vindlande, med ett intensivt myller av cyklar, mopeder, motorcyklar, cykeltaxis och en och annan bil. Och människor. Vackra, spröda kvinnor med de karakteristiska koniska hattarna och tunga bördor på axlen: trästången med två vida korgar med frukt, grönsaker, kött, verktyg...

De mycket smala djupa huskropparna på kanske 4-5 våningar återkom som tema även i nyare bebyggelse runtom i Vietnam. Gavlarna, oftast fönsterlösa står i rå betong, medan den smala fasaden mot vägen är välskött, ibland träklädd och ofta målad i bjärta färger. Det är något oerhört gripande ensamt över ett sådant hus, som står där med sina gigantiska nakna gavelsidor och väntar på sitt sammanhang. Förklaringen till den byggnadstraditionen är (givetvis) fiskal: man lär betala skatt eller avgift i förhållande till fasadlängden mot gatan. Finns det nånstans i världen forskningsprojekt som visar på hur fiskala regler påverkat byggnadskulturen?

Med ögon känsliga för trä är det naturligt att jag särskilt uppmärksammade trähusens utbredning. Centrala Vietnam är av tradition en träbyggnadsregion. I den gamla kejsarstaden Hué finns tempel och pagoder där vackra, snidade träkonstruktioner bär upp de karakteristiskt svängda taken med Yin- och Yang (munk- och nunne-) tegel. Fasaderna består ofta av trädörrar. Pelare och takbjälkar är ofta vackert snidade, även i de något enklare byggnaderna. På vår cykeltur på landsbygden utmed Parfymfloden kunde jag notera att träbyggnads- och träsnidartraditionen fortfarande hålls vid liv. Den från bombningar skonade staden Hoi An, vacker, pittoresk men mycket turistisk, har välbevarade trähus, som man är mycket stolt över och använder som imageskapare och turistattraktion.

Det traditionella byggnadsmaterialet på landsbygden är trä och bambu. I det mycket fuktiga klimatet i ett landskap med floder, träsk och sjöar lyftes husen från marken och ställdes på styltor. Ho Chi Minh, som var från denna region, lät bygga ett trähus åt sig i centrala Hanoi.

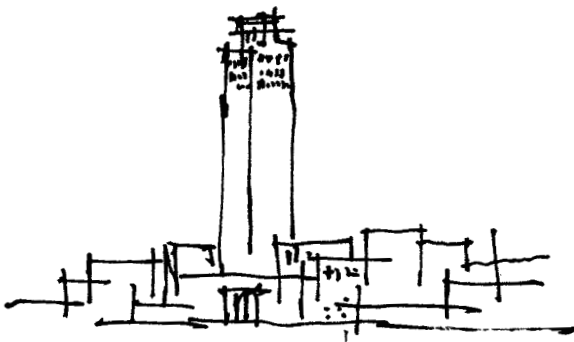
Flytten 1958 till trähuset var det tredje och sista steget i hans flyttkedja inom området. Initialt hade han ratat det ståtliga palats som tidigare bebotts av den franske generalguvernören för Indokina. Då byggdes en betydligt enklare, men franskinspirerad anläggning åt honom. Trähuset, som naturligtvis passade nationalisterna Ho bättre, är uppfört i ett vackert rödbrunt träslag, lackat både ut- och invändigt. En ytterst läcker byggnad – och ett stycke mycket vackert hantverk. Inte konstigt att farbror Ho valde ett trähus!

Höghusets återkomst

Arkitekter som vill sticka ut och få massmedias intresse tappar snart sitt främsta vapen: Höghuset!

Höghuset som, i backlashen efter miljonprogrammet, kommit i strykclass och blivit symbolen för sociala problem, alienation, visuell miljöförstöring mm är *comme il faut* igen!

Höghuset är alltså tillbaka på den internationella stadsbyggnadsagendan. Om det är bra eller dåligt – ja, det beror väl på. Man kan givetvis inte generellt klassa en hustyp som fel, ful, farlig. Avgörande är förstås det stadsbyggnadsmässiga sammanhanget, hur skickligt byggnaderna är placerade, hur väl man studerat deras konsekvenser i olika avseenden för omgivningen, hur väl de är lösta och vilken form, proportioner och fasadutformning de har.

Stockholm stadsbyggnadskontor arbetar nu med en plan för framtida höghus. Man formulerar nu vilka "typplaceringar" som principiellt kan vara intressanta: Längs infarts- och vattenlederna, vid brofästen och i kluster där en grupp höga hus ger karaktär åt en plats. Respekt för Stockholms skyline och förbud att skymma kyrkor och andra riktmärken är utgångspunkter för arbetet.

Köpenhamns kommun har också ett höghusprojekt – med egen hemsida. Där tar man nu fram ett underlag för en offentlig debatt som är vidare än höghusens vara eller icke vara. Den ska utgå från en diskussion om hur stadens arkitektur, liv och identitet bör utvecklas – och om de höga husens roll i detta. Man anger att den stadsprofil som skapas med högre hus ska både ge ny tolkning av och samspela med stadens torn och spiror. Intressant är också att man lyfter fram en resurshushållnings- eller miljöaspekt i detta med förtätning med höghus, bl a möjligheten att ordna kollektivtrafik.

Som illustrationsexempel presenterar man sju spektakulära höghus, ritade av kända arkitekter för utpekade platser i stan. Otroligt häftiga hus. Ett av dessa har ritats av sir Norman Foster- och placeras i Tivoli. Här slaktas det heliga kor! Modigt tycker jag som har svårt att se att Akademirådet, Kulturarvsstyrelsen, Skönhetsrådet ska ta dem till sitt hjärta. Än mindre, kanske, "byens borgere". Med start i en offentlig debatt i Rådhuset den 10 mars startar en tvåmånaders debattperiod. Därefter utarbetar kommunen en vitbok om kommentarer och förslag som kommit in. Politiskt beslut i frågan tas på försommaren. På Stockholms kommuns webbplats hittar jag inget om höghusplanen eller dess framtida hantering. Varför inte en offentlig debatt även här hemma?

I det köpenhamnska debattunderlaget anges även det man väl närmast kan kalla city branding som ett argument för höga hus. Höghus har ett stort symbolvärde, menar man, och de kan bidra till att utveckla stadens identitet. Ja jösses! Har ni hört det förut?

Det är precis det argument för höghus som jag hoppas slippa i den nya höghusdiskussion här hemma – att ett höghus behövs för att sätta X-stad eller Y-borg "på kartan". Höghuset som symbol för framåtanda, expansion och modernitet alltså. Med sådana vänner behöver höghuset inga fiender!

Nyare norsk arkitektur – inget för oss?

Under hösten visades utställningen Norsk samtidsarkitektur 2000-2005 i Oslo.

Min första kontakt med utställningen var lustigt nog genom ett av mina husorgan, danska Arkitekten. Ulf Grønvold, norsk arkitekturskribent, inledde med en intressant temaartikel om nyare norsk arkitektur. Därefter presenteras ett 10-tal av utställningens 50 utvalda objekt.

Det är uppenbart den norska arkitektursjälvbilden har präglats av lillebrorskomplex i förhållande till övriga Norden. De hade ingen Aalto, Asplund eller Jacobsen som markerade sig starkt utanför Norges gränser i mellankrigsperioden. Efterkrigstiden norska arkitekter har inte heller nått samma internationella genomslag som exempelvis Pietilä, Erskine och Utzon.

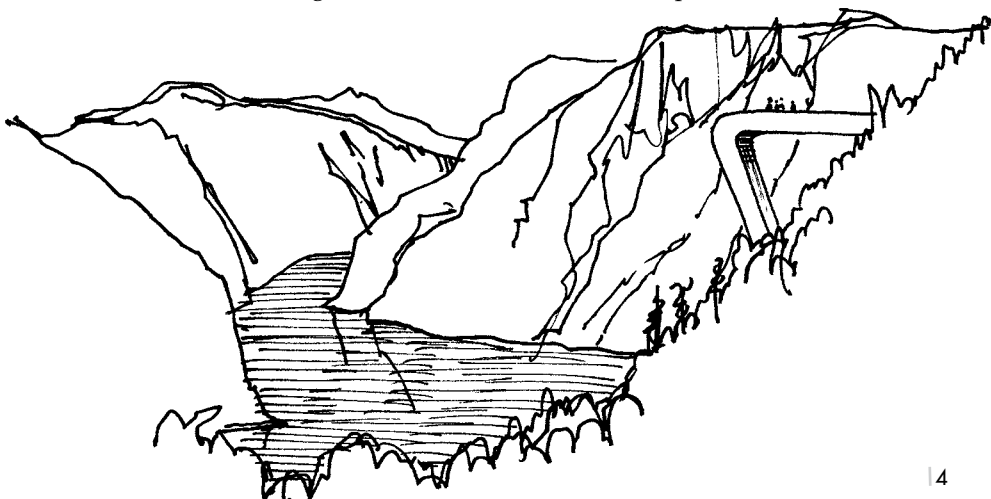
Snøhettas förstapris i tävlingen om biblioteket i Alexandria 1989 måste därför ses som ett trendbrott. Ett ungt arkitektkontor vinner i en stor internationell tävling! 2002 står bygget färdigt – och det ingår därför i den aktuella samtidsutställningen. Nu kaxar man till sig: De mer internationellt orienterade 40- och några 50-åringar tar över den norska arkitekturarenan!

Norge har få människor och mycket natur. Ulf Grønvold menar att detta leder till att norska arkitekter hyser stor förståelse för landskapet och inlevelse i de förutsättningar det ställer för arkitekturen. Detta bevisas närmast övertydligt i ett av mina absoluta favoritobjekt, en utsiktsplattform i Aurland av arkitekterna Saunders & Wilhelmsen. Två laminerade parallella träbalkar utgör sidostyckena som böjs i spetsig vinkel och övergår i pelare, som bär plattformen. En glasskiva utgör fronten och avgränsningen mot det gigantiska landskapet. I dubbel bemärkelse hissnande: dramaturgiskt storslaget men också svindlande mardrömslikt för en person med höjdskräck.

En ståtlig träkonstruktion alltså. Kanske kan den ses som en utveckling och förädling av den norska träbyggnadstraditionen med ursprung i de magnifika stavkyrkorna. Intressant att notera är att flera av de övriga utvalda projekten är stiliga, vassa, innovativa träbyggnadsprojekt.

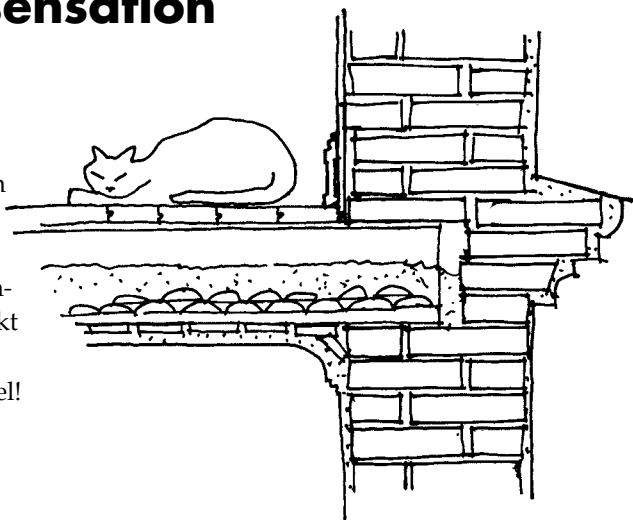
Till utställningen har utarbetats en studievägledning för lärare på olika stadier. Arkitektur har i norska skolan fått en starkare ställning genom en ny läroplan från 2006. Det knyts då till en rad ämnen såsom konst och hantverk, matematik och samhällskunskap. Arkitektur finns också som tema i flera utbildningsprogram på gymnasienivå. Säkerligen ett ypperligt sätt för samhället att verka för ett brett arkitekturintresse och en framtida livfull och engagerad arkitekturdebatt. Fram för mer arkitektur även i svenska skolan!

Jag missade utställningen i Oslo i höstas. Men det är en vandringsutställning – så mitt hopp tändes. Men ett samtal till Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design upplyste mig om att ännu har inget svenskt galleri eller museum visat intresse för utställningen. Är det en dålig utställning? Är norsk arkitektur ointressant? Eller är det så att vi tagit över det norska lillebrorskomplexet.

Information – sensation

Nu har det varit relativt lugnt på larmrapportfronten i byggsektorn ett tag. Men nu så. Sveriges Tekniska Forskningsinstitut varnar för en under senare tid mycket använd ytterväggskonstruktion. Fukt – mögel! Och för en viss kakelväggslösning i fasad. Fukt – mögel! Nu har dagspressen serverats stoff för många indignations- och skrämselfartiklar. Alla springer åt samma håll, och med samma andfådda nyhetsvittring.

I det hus från 1889 där jag bor har under året pågått en omfattande ombyggnad. Och jag kan inte låta bli att göra kopplingar mellan den erfarenheten och de aktuella skrivierna om ev fasadskador. Byggnaden är typisk för sin epok med träkonstruktion och fasader och bärande inneväggar i stortegel. Att se de helt intakta kraftiga, bortsågade träplankorna och det fina nerrivna teglet där det låg i de orangea byggavfallssäckarna stämde verkligen till eftertanke. Fukt – nej. Mögel – inte ett spår! Åldrande – knappast! Vi har också de senaste åren drabbats av ett antal trista vattenskadorna i huset. Det är pinsamt att konstatera att de inte kunnat härledas till stammarnas ålder, men till (taffliga) åtgärder som fackfolk gjort det senaste decenniet. Allt var inte bättre förr – men jag ställer mig ändå frågan om är det en professionell ut- eller avveckling vi bevittnar? Är det konstigt att vår omvärld är skeptisk till våra insatser?

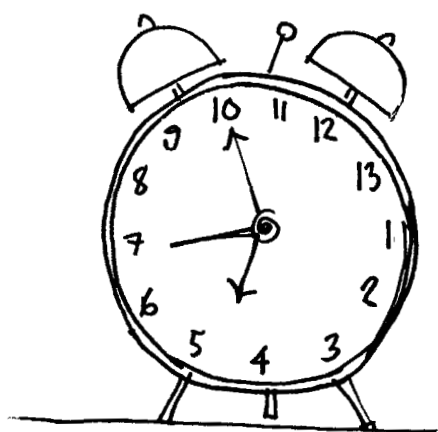
I samband med ombyggnaden av vårt hus har jag också på nära håll sett vad ängslan kan medföra. Ombyggnaden är välplanerad och godkänd av föreningens styrelse. Allt tyder på att den genomförs på ett kompetent sätt. Ändå har momentana skakningar och rörelser i det gamla husets stomme, och möjligt nytt golvknick och -svikt medfört en oro hos några av de boende. Kan man lita på att huset håller, att konstruktören räknat och entreprenören gjort rätt? Jag tolkar reaktionerna som en oro parad med en djup misstro mot byggsektorn i allmänhet.

I dag vet ingen omfattningen av de mångomskrivna fasadskadorna. Och naturligtvis ska man inte dämpa varningssignaler. Men vi har onekligen ett problem i dag med sättet på vilket vi kommunicerar en professionell diskussion till allmänheten. Kanske är oron för hälsa och värdeminskning väl så allvarlig som de problem det möjliga möglet möjligen kan komma att medföra. Vi måste inom sektorn finna metoder att förena öppenhet och kvalificerad diskussion med saklig och trovärdig information. Då behöver vi nog koppla in beteendevetare och kommunikatörer.

Men framför allt. Vi måste i sektorn veta vad vi gör. Självklart är det bra att man i forsknings- och utvecklingsarbetet följer utvecklingen och slår larm när det går snett. Men tänkt om sektorn ställde frågan till forskningen, innan en ny konstruktion tas i bruk på bred front. Läkebranschen genomför omfattande tester över tid på sina produkter innan de får säljas. Bilindustrin testar bilarnas beteende och säkerhet i olika risksituationer. Men byggsektorn fortsätter att experimentera med människors och byggnaders hälsa, i helt okontrollerade experiment.

Fram för mer förebyggande byggforskning!

Byggsektorn i B-samhället

När detta skrivs har jag arbetstränat två veckor. Som alltid är det förvånande lätt att komma igång, även efter lång avkopplande ledighet. Kul när vänner och kollegor strömmar till stan igen och har ett sug efter att mötas. De två veckorna har således inneburit en sorts inskolning även i festlivet.

Allt vore alltså synnerligen väl – om det inte vore för detta med morgnarna! Varje morgon är en kamp! Aversionen mot morgnar har varit en trogen följeslagare och en viktig faktor i mitt val av arbetsplatser. Jag har tre barn: två födda efter midnatt, ett en sen förmiddag. Jag tror jag

införde "flectid" innan det fanns. Morgontimmarnas underlåtenhet kompenseras med arbete på småtimmarna – då familjen sov. I min snart tjuugoåriga period som egenföretagare driver jag så långt jag kan principen att inte lämna hemmet förrän framemot halvtiotiden på morgonen. Och inte blir det bättre med åren, som det påstås. Ännu har jag inte skuttat med ett skratt ur min säng, inte ens när solen står på Orrberget... Och jag tycker fortfarande att livet är som bäst framemot midnatt.

Nu är det, äntligen, vetenskapligt bevisat att det inte handlar om att "gå och lägg dig tidigt så vaknar du pigg". Jag är nämligen det forskarna betecknar som en B-människa. Det är vi som har en dygnsklocka som innebär att vårt inre dygn är 25-27 timmar medan A-människans är ca 23 timmar. Detta är genetiskt betingat – och ärftligt.

B-samhället heter en svensk systerorganisation till en dansk organisation som startade vid årsskiftet. Man har formulerat 10 budord för verksamheten. Där ingår bl a revolt mot A-människornas tidstyran och kamp för jämställdhet mellan A- och B-människor. Men mest handlar det om opinionsbildning och om samhällets och arbetslivets organisation; om en mer (tids)flexibel arbetsmarknad och skapandet av sk B-institutioner med längre öppethållande tex dagis, skolor, sjukhus.

Organisationen avser att B-certifiera arbetsplatser som är anpassade till en annan dygnsrytm än A-människans. Det betyder att man ska kunna jobba när man är mest laddad och inte av slentrian, eller A-människornas moraliserande morgonterror, häcka på arbetsplatsen vid den tid man inte är lämpad att arbeta.

Det torde bli en av de stora utmaningarna för B-samhället att ge sig i kast med byggsektorn och dess tradition av oförklarligt och omänskligt tidig arbetsstart. För det kan ju faktiskt vara så att sektorn innehåller ett antal personer som inte alls är så produktiva eller mår så bra i jobbet som de skulle kunna med en annan tidsmässig arbetsorganisation. Vilket byggföretag, byggvaruhandel eller konsultfirma blir först att låta sig B-certifieras? Det bör i så fall omedelbart följas upp av forskning om utfallet m a p effektivitet, trivsel, olycksfall och om det gäller A- eller B-människor.

Viva B-samhället! Där vill den leva som aldrig varit morgonpigga och sällan bedövande kvällströtta. Men begreppet – hallå! Nog har man ett lagt krokben för sig själv eller gjort en enorm marknadskullerbytta. Hur kul är det att kallas B-människa?

Kallbad blev kalldusch

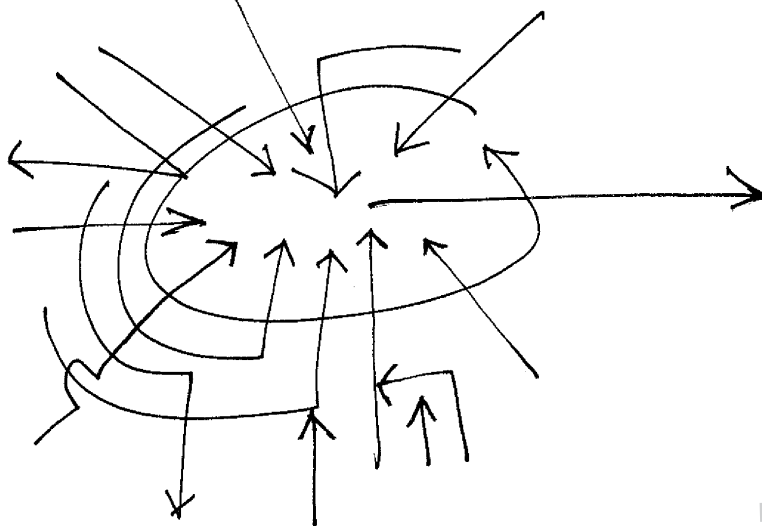
När jag först hörde talas om idén om ett kallbadhus i Ridдарfjärden gav det "bra vibrationer". Den formsäkre arkitekten Thomas Sandell skulle säkerligen kunna skapa något designmässigt intressant. Jag föreställde mig något i linje med badhusbåten vid Bergsundsstrand eller några av de vackra träobjekten i Köpenhamn, t ex den extremt vackra, spröda anläggningen vid Kastrup strandpark. För mitt inre såg jag lätta träkonstruktioner, kanske flyt- eller flyttbara byggor. Ett vackert litet smycke guppande där i fjärden.

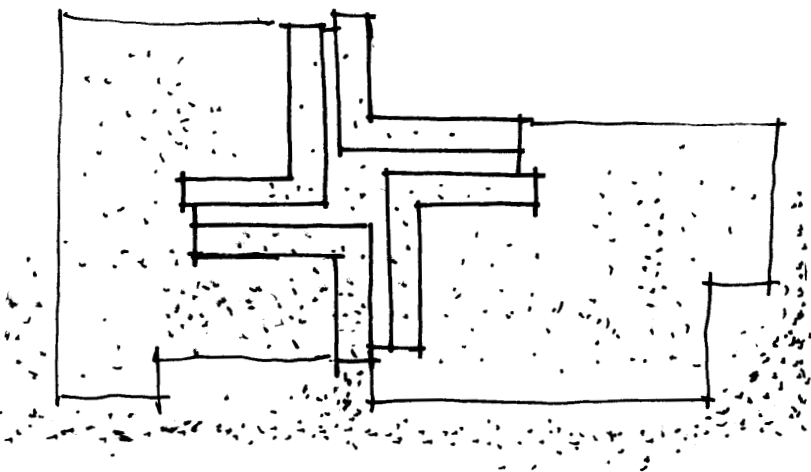
Men hallå – hur naiv får man vara? Varför skulle en hotellägare ge staden något sådant – utan motprestation i form av annektering av ovärderlig vattenyta och begräsning av vackra, vida vyer.

Min första svärfar var jurist. Han sa att det inte var skattefusk att yrka på avdrag i sin deklaration – beslutet låg ju nån annanstans. Yrkandet skulle dock vara ärligt och kunna styrkas. Och på samma sätt är det är naturligtvis inte i sig förgripligt att en aktör av kommersiella skäl försöker driva fram utmanande eller spektakulära projekt. Det jag vänder mig mot är den manipulerande argumentation man i projektet använt sig av – en arkitektonisk eufemism på högsta, eller snarare lägsta, nivå. Är det så det förtroendefulla samtalet ska föras? Blir nästa förslag ett höghus i Gamla Stan eller i Kungsträdgården marknadsfört som gåva i form av en takterrass till stockholmarna...

Nej – nu släpper jag det aktuella projektet och 08-problematiken. Och då tycker jag att det är intressant att mer generellt fundera kring den demokratiska processen kring städernas utveckling. Vilken beredskap kan städerna skaffa sig för att inte bli tagna helt på sängen av udda, oväntade projekt? Jag tror på det långsiktiga och förtroendeskapande arbetet. På att ta fram kunskap om vad som är bra och dåligt i den aktuella staden och analyser av hot och möjligheter. På att formulera mål/ vision för stadens utveckling och strategier för rätt rörelseriktning. Och inte minst: på att man inleder dialog, rådslag eller vad man nu vill kalla det, om stadens utveckling med stadens alla intressenter – även medborgarna. Och för att vara långsiktigt trovärdig måste arbetet givetvis ha ett längre tidsperspektiv än en mandatperiod – och därför helst vara tvärpolitiskt. Sådant strategiskt stadspolitiskt arbete pågår på många håll i Sverige och utomlands. Det borde alltså gå att finna både svenska och utländska förebilder för dessa processer.

Jag är helt medveten om att det inte är så enkelt att få människor att engagera sig i de mer långsiktiga diskussionerna om en stads utveckling. Och att det givetvis, hur goda och väl förankrade strategier man än har i en stad, kommer att blåsa tufft kring nya, visionära och tidigare inte tänkta projekt. Men jag tror att man med stor öppenhet och ärligt uppsåt från våra folkvalda kan få till stånd ett mer konstruktivt offentligt samtal. Ett samtal där debattnivån svingar sig över grundvattennivån och där argumenten är mer transparenta än dem vi hört i sommarens badhusdebatt.

Bevare mig väl....

Stockholms stadsmuseum har "blåmärkt" fjorton byggnader i Stockholm City. Att fjorton byggnader således bedöms ha ett kulturhistoriskt värde som motsvarar fordringarna för byggnadsminnen enligt kulturminneslagen är väl egentligen inget att förundras över. Det häpnadsväckande är att de aktuella fastigheterna är uppförda under 1960-, 70- och 80-talen.

Rivningen av gamla Klara, liksom av stadskärnorna i ett stort antal svenska städer, är ett nationellt trauma som vi ännu inte hämtat oss från. Det har lett till två motstridiga synsätt. Dels en in absurdum driven generell rivningsångest. Dels ständig kritik och oreflekterade förändringar av den bebyggelsemiljö som ersatte de skövlade kvarteren. Det är verkligen på tiden att bebyggelsen i Nedre Norrmalm bedöms på egna meriter – utan att behöva bära skuldbördan av det övergrepp på Klarakvarteren som var förutsättningen för dess tillkomst. Och det är väldigt bra att stadens beslutsfattare nu får ett kvalificerat inspel i sitt beslutsfattande om kommande åtgärder i city.

Om man läser uttalande av ansvariga för stadens bebyggelseutveckling förefaller intresset för och förståelsen av Stockholms Modernistiska City och dess arkitektur emellertid inte att vara påfallande stort. Och det är definitivt underordnat det övergripande målet – att skapa en bättre livsmiljö i Stockholm. Stadsbyggnadsborgarrådet har uttalat att han vill driva frågan om "bostadifiering" genom radikala om- och påbyggnader av flertalet av de blåmärkta fastigheterna.

Vem är emot fler bostäder i city? Men kan man inte ifrågasätta både problembeskrivningen och lösningen som jag tycker har karaktären av moderna "klingbergare". Om problemet: Är hela city verkligen kvällstomt? Är det över huvud taget realistiskt att tro att det alltid ska vimla folk överallt? I de flesta storstäders kommersiella city finns det ju ogästvänliga stråk och sidogator som känns otrygga och som man undviker nattetid. Om lösningen: Hur många bostäder behöver vi proppa in i city för att de boende ska fylla gatorna kvällstid? Vilka människor kommer att flytta till de säkerligen mycket dyra bostäderna? Troligen främst villasäljande 40- och 50-talister. Är det den vimlande generationen? Och kommer de att acceptera att krog- och gatuliv, senare öppettider för butiker mm stör deras nattro?

Ökat liv i city – ja! Omvandlingar, fysiska förändringar, rentav kanske vissa rivningar – ja! Men då måste man analysera både problembild och lösningar nyanserat och tänka kreativt och flerdimensionellt. Och kommunicera och diskutera sina visioner.

Intressant vore att studera effekten av studentskrapan på Södermalm. Mitt intryck är nämligen att de nya invånarna verkligen har påverkat stadslivet – åtminstone dagtid. Men då talar vi om studenter och ett höghus med hög boendetäthet. Kanske ska vi flytta tillbaka delar av universitetet till departementskvarteren – och fyll på med studentbostäder lite här och var i city. Då får vi nog liv på vissa gator och ljus i fönstren på kvällen och natten.

Agora, forum, torg...

Ursprungligen var agora/ forum/ torg mötes- och handelsplatser. Under det senaste halvsekle är de ofta mötesplatser för stillastående bilar. Och när nu bilarna äntligen ska bort från torgen slår den stora torgskräcken, agorafobin, till med enorm kraft. Rädslan för det stora, tomma rummet leder ofta till en blom-potts- plottrighet som sällan gör någon glad.

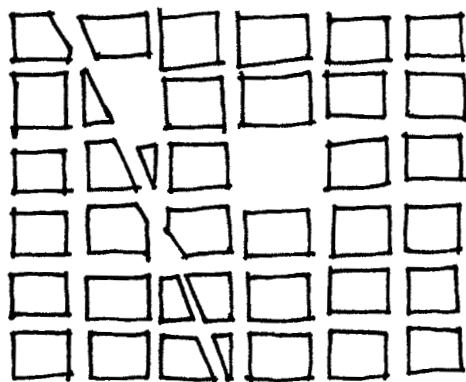
Jag fick anledning att fundera över detta med stadens rum och deras utformning då jag i början av november var i Andalusien. Den urgamla, vackra täta vita moriska byn Álora klättrar i obegripligt brant lutning utmed bergskanten på Monte Hache. Fästningen med strategisk uppsyn över bergsslutningen och dalgången, de grågröna olivlundarna, den närmast uttorkade flodbädden, det gigantiska storslagna landskapet. Ja, det är lätt att bli hänryckt. Och människor – överallt, alltid. Kvinnor i samspråk på gatorna, gubbar i klungor i parken, de välbefolkade caféerna. Och de två torgen...

Det ena, Stora Torget, en vackert oregelbunden tresiding i spännande lutning – nästan folktomt. Mina vänner berättar om förväntningarna då det beslutades att man skulle ta bort parkeringsplatserna från torget. Resultatet har emellertid blivit ett patetiskt "vilja men inte kunna". En töntig stenhög, två fula vattenfontäner som inta alls "samtales" med varandra, två bänkar som ser ut som bussväntplatser med nånsorts spaljétag, en rektangulär någon upphöjd blomlåda i tegel, även den med något spaljéaktigt. Och i fonden – ja, där står helt oskyddat en hel rad stora sopcontainrar för de omkringboendes hushållssopor. Häpp!

Och så det andra torget, den rektangulära Plazan, omärkvärdig och oerhört harmonisk. Trafiken bökar runt platsen. Upphöjt en knapp halvmeter över gatunivån ligger själva torgytan, vackert stenlagd och kantad med apelsinträd som skuggar ett antal enkla sittbänkar. Här fanns alltid folk i alla åldrar. Jag hoppas innerligen att inte någon nitisk politiker eller tjänsteman i kommunen kommer på att de ska "omgestalta" även detta torg.

En stads torg-, park- och gaturum är viktiga. Det är inte bara något som blir över mellan husen. Det är mötesplatser, andningshål och demokratiska rum. De kan formas medvetet för att kompensera för brister i ett område – eller förstärka ett områdes karaktär. Ett spännande exempel presenterades nyligen på Sveriges Arkitekters Arkitekturdag. Det handlar om Prags Boulevard, ett uppemot 2 km långt grönt rum på Amager, Köpenhamn. Den ligger i ett högexploaterat stenstadsområde, tidigare arbetarkvarter, med total avsaknad av offentliga grönytor. I det nya, poppelkantade och gräsmattebevuxna parkstråkets knutpunkter har 7 "aktivitetsområden" infogats: dagis, bollplan, scen, trädgård, skateboardramp osv. Lätta gröna stolar och flouriserande gröna lampor är genomgående designelement.

Här har man utrett innan man inrett. Och så kan en begåvad analys av förutsättningar, behov och möjligheter tolkas och gestaltas i en spännande form. Och vi får ett flexibelt och i bästa mening tillgängligt stadsrum.

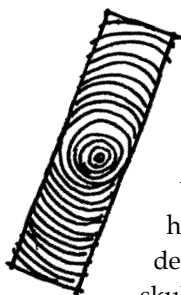

Tankar kring en planka

Artikel i Moelven Magasinet 2007: 1

Det bankas, bilas, skärs och sågas i huset där jag bor – ett tegelhus från 1889. En genomgripande lägenhetsombyggnad pågår med allt vad det innebär med tungt styrelsearbete, oroliga grannar, störda sovmorgnar mm.

I de orangea byggavfallssäckarna utanför porten samlas allehanda skräp. Men så en dag ligger där två härliga "avfallshögar": en med stortegel och en med väggplankor.

Dessa plankor gjorde mig faktisk rent andäktig. Riktigt rejåla dimensioner, säkert 2"x 8. De var frisk doftande och med täta årsringar i sågytan. Där låg de i sin förnedring och väntade på transport till sin sista vila.

Sånt virke finns inte i dag. Nog måste det finnas en återbruksmarknad för sådant! Jag frågade byggaren – men nej, han tänkte inte använda det. Det hade han inte tid att fundera över. Medan jag klurade på vem av mina vänner som skulle kunna använda detta underbara "råmaterial" försvann det ur byggbagen. Jag hoppas de inte huggits upp till ved utan återbrukas på mer värdigt sätt.

För det är ju en av de saker som är så härligt med trä – det åldras med värdighet, går att återanvända gång på gång – och sen kan det återvinnas. Trä är dessutom är ett naturligt förnybart material. Det växer upp och huggs ner. Och under dess livstid medverkar det till att minska koldioxidutsläppen genom att fungera som kolsänka och genom sin förmåga att laga kol. Att använda trä är således ett sätt att minska växthuseffekten. Och det är just insikten om träets miljöegenskaper som lett till att ett närmast skoglöst land som Nederländerna var tidiga med en statlig satsning på träbyggnande.

Att träkonstruktionen i mitt hus mår väl efter snart dussinet decennier berättar något om träets livslängd. Men det finns ju många andra än mer fantastiska och äldre bevis på detta. I Sverige och runtom i världen finns det träbroar, stavkyrkor, stenkrykor, lantbrukets ekonomibyggnader... På näthinnan har jag fortfarande ett Rom-minne: Santa Sabinas fantastiska snidade cypressportar från 400-talet.

Åter till planken på gatan. De kom från en nyupptagen stor öppning i en icke bärande vägg. Byggherren valde trots det att lägga in en limträbalk över öppningen. Och det känns helt rätt och riktigt: Den råa, ganska grovt tillyxade väggen förstärks alltså av en förädlad träprodukt.

Inte vet jag om limträ kan sägas vara den första mer ingenjörsmässigt utvecklade träprodukten. Men det jag vet är, att limträ i år fyller 100 år. Den sinnrika produkten är starkare och styvare än massivt trävirke och i förhållande till sin vikt är det ett av de starkaste konstruktionsmaterialen. Och, inte minst, det är ett vackert material som inspirerar till arkitektonisk spännande konstruktiva lösningar – och till samverkan mellan arkitekt och konstruktör.

Limträ har fått ett bredare användningsområde. Idag används det även som vägg- och fasadmaterial. Det senaste decenniet har vi sett en viss produktutveckling på träområdet: system för ljudisolerande väggar och bjälklag, massivträkonstruktioner, spännande

skivmaterial mm mm. Men om vi, som sägs i den nationella träbyggnadsstatsningen, ska nå målet att trä framöver ska bli det självklara alternativet i allt byggande räcker detta inte. Det behövs en fortsatt och intensifierad förädling av träråvaran. Det krävs systemtänk och systemutveckling, samt utveckling av industrialiserade byggprocesser och kanske nya och effektivare affärsmodeller för företagen. Detta är också ett sätt att öka lönsamheten i branschen.

För inte ska väl ett industrialiserat och högteknologiskt land som Sverige konkurrera på exportmarknaden med bulkvaran trä. Vi måste givetvis ta marknader även med smarta produkter, system och lösningar.

Det borde finnas både incitament till och resurser för ett sådant långsiktigt utvecklingsarbete. Det är ju inte en liten marginell näringsgren vi talar om. Skogs- och träindustrin är en av Sveriges viktigare industrigrenar. Den bidrar till den nationella tillväxten genom att den genererar ett betydande exportöverskott, är en bransch med hög investeringstakt och en viktig arbetsgivare på många håll i landet.

De som lever med trä, i sin bostad, sitt fritidshus eller på sin arbetsplats är i allmänhet mycket positiva till trä som byggnadsmaterial. Man uppskattar miljövänligheten, flexibiliteten, förändrings- och ombyggbarheten, sundheten och komforten. Och inte minst – träets skönhet och de oändliga gestaltningsmöjligheter det erbjuder.

Men vad är egentligen ett trähus? Jag bor ju i ett "stenhus" trots att det bärande systemet huvudsakligen är av trä! Men mitt golv talar förtroligt knirkande med mig när jag rör mig i lägenheten. Golvs-vikt? Ja, kanske lite. Ett visst störningsmoment kanske för människor med glas i vitrinskåp, och som vant sig vid betongbjälklagets stumhet. Men jag gillar det lätta gensvaret golvet ger mig.

Att träbyggande är självklart i det långsiktigt hållbara samhällsbygget är ställt utom varje tvivel; klimat- och resursmässigt, privat- och samhällsekonomisk. Den sociala dimensionen, den mindre mätbara, är givetvis svårare att definiera. Den handlar om trivsel och välbefinnande, trygghet och acceptans, känsla och hjärta. Och då är god gestaltning, arkitektur, form eller vad man nu väljer att kalla det en viktig kvalitetsfaktor.

Den teknikutveckling som jag talat om måste alltså paras med en designdito. Trä som material är vackert, men det är ingen garanti för att träbyggnader och träbaserade material blir vackra. Trä är inte impregnerat mot tristess och fulhet. Men det har en fantastiskt arkitektonisk potential.

Så fram för fler hus med trä och träbaserade material – i konstruktioner, fasader och inredningar. Använd träet som enda byggnadsmaterial eller i god konstruktiv och arkitektonisk samverkan med andra material. Men använd bara träet när det är ekonomiskt, tekniskt eller gestaltningsmässigt mest fördelaktigt. Det är nämligen ofta nog!

Berättade jag att teglet låg kvar tills det hämtades med det övriga byggavfallet?

Om året som gått **07** ...och det som kommer **08**

Med release i mars av boken Bostaden och kunskapen avslutades Arkus bostadsprojekt där jag medverkat. Boken blickar bakåt, tecknar nuläget och skådar framåt avseende bostadsfrågan i verklighet, forskning och praktik. Den har tagits mycket väl emot av kritiker och andra kloka läsare. Ett annat bostadsanknutet projekt under året har varit min medverkan i utvecklingen av BFABs längre blockutbildning Förnya Miljonprogrammet.

Två helt nya kunder har jag fått under året. För Högskolan på Gotland har jag medverkat i en utredning om högskolans förutsättningar att anordna en arkitektutbildning på kandidatnivå med inriktning befintlig bebyggelse. Förslag till samarbetspartners för och inriktning av möjlig(a) masterutbildning(ar) ingår också i uppdraget som fortsätter under 2008. För Rådet för Arkitektur Form och Design är jag i slutskedet i arbetet med att ta fram en argumentation för behovet av en svensk stadspolitik på nationell nivå.

ByggKostnadsForum beviljade under året medel till Arkus för att genomföra ett utvecklings- och utbildningsprojekt som syftar till att stärka arkitekternas kompetens avseende ekonomiska bedömningar i projektens tidiga skeden. Jag ingår i projektgruppen för detta spännande och viktiga projekt, som fortsätter in på det nya året.

Att arbeta med ord är roligt, tycker jag, vare sig det gäller att skriva själv eller att jobba med andras texter. Ett av årets intressanta redaktionella uppdrag var arbetet med Energi och byggnadsutformning, en skrift i Arkus serie av litteraturoversikter. Glädjande var att notera att kunskapen på området ökat och att "frågan" numera hanteras på ett betydligt mer heltäckande och begåvat sätt än när jag arbetade med den på bostadsdepartementet i slutet av 1970-talet.

De flesta av mina "kontinuiteter" fortsatte under året. De fortsatta kontakterna med vidareutbildning genom samarbetet med BFAB och med träarkitektur genom ledamotskapet i redaktionsnämnden för Träinformation, med internationell arkitekturutveckling och tävlingsfrågor genom EuroPankommittén, med Arkitektur-museet- genom uppdraget att vara moderator på en öppen kvällsdebatt. Ett litet uppdrag för Vägverket damp också ner i uppdragslådan på vårkanten. Tyvärr avslutades mitt styrelseuppdrag i arkitektkontoret Fråne Hederus Malmström i och med att företaget ombildades vid början av året.

I förra årets Nyårshälsning skrev jag så trosvisst att jag under 2007 skulle ägna mig mer åt mitt stora stipendieprojekt. Så blev det inte. Men 2008...

På framsidan har jag berättat om min vånda inför och glädje och lättnad efter genomförd akvarellutställning – min första. På det mer professionella området har jag en gjort en liknande resa. Det handlar om min hemsida. Att sammanfatta och försöka finna trådarna i många decenniernas intensivt och ganska spretigt yrkesliv var en rejäl utmaning. Och att sedan "stå för" det! Sidan låg färdig flera månader innan jag kaxade till mig på senhösten och releasade den. Så nu finns jag där. Välkommen "hem" till www.hwl-arkitekt.com – mitt digitala rum!

HWL Arkitekt AB

Åsögatan 122 • 116 24 Stockholm

Telefon 08-640 41 23 • Fax 08-640 64 31 • Mobil 070 - 571 36 29

e-post hanne@hwl.se • www.hwl-arkitekt.com